

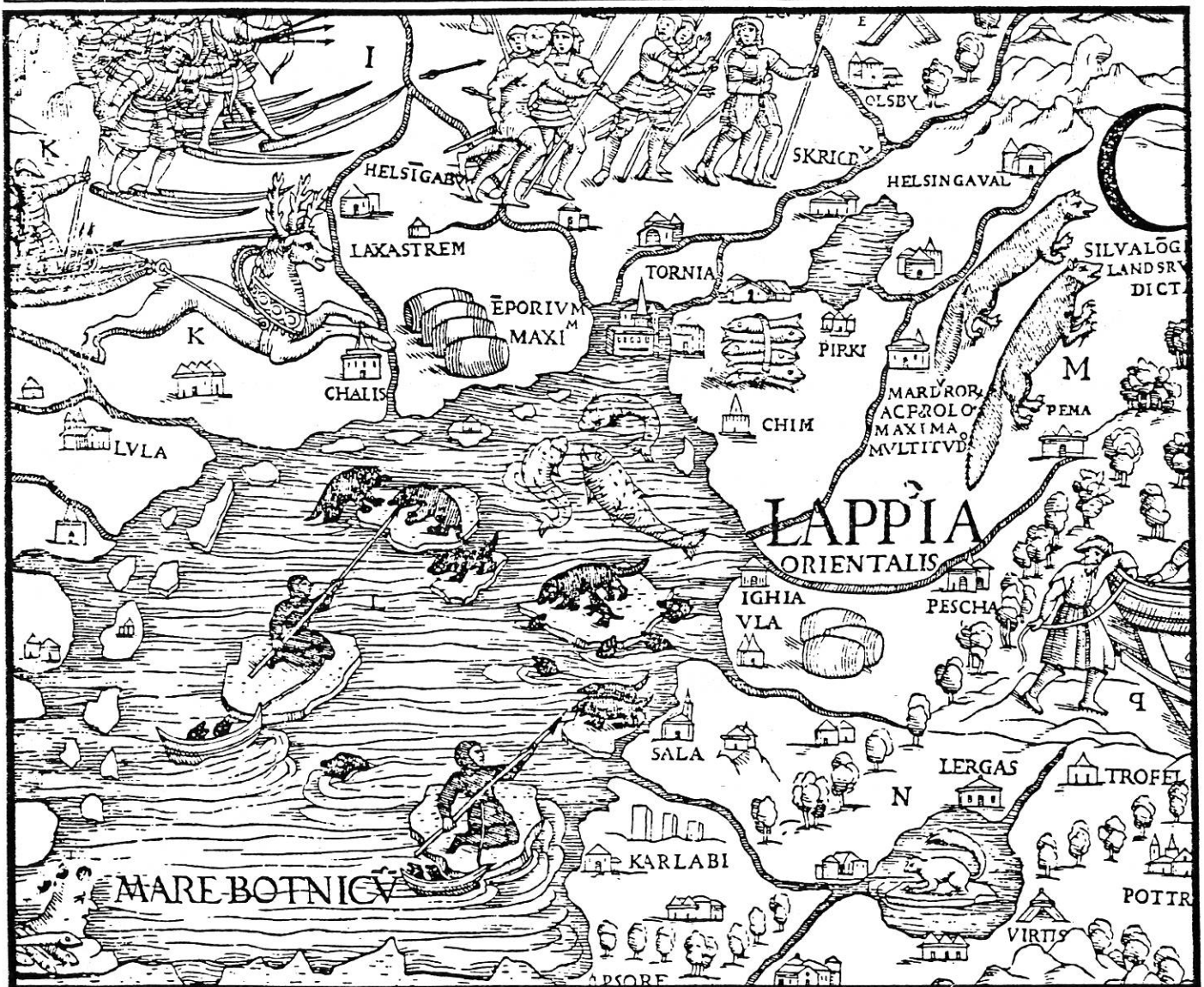
Medlemsblad för Boden Överluleå Forskarförening

N:o 4

Ärgång 3

Dec 1994

Olaus Magnus utgav sitt stora verk "Historia om de nordiska folken" i Rom 1555 och "Carta Marina" i Venedig 1539 för att upplysa världen om vilka märksvärdigheter, som fanns i Norden. Materialet för dessa verk samlade Olaus Magnus under flera resor. Till Norrbotten anlände han vid midsommartid 1519 och tycks mesta tiden ha vistats i Torneå. Resan företogs tillsammans med avlatskrämaren Arcimboldus för att "bevara den kristna tron mot det framväxande lutherska kätteriet". Men det är tydligt att Olaus

Magnus var mera intresserad av den egenartade miljö och de folkslag, som han här fick kontakt med. Detaljer i Olaus Magnus arbeten har ofta kritiserats såsom ovederhäftiga, och åtskilligt är givetvis en smula fantasifullt. När han emellertid skildrar sedvänjor och episoder rörande dagligt liv i Norrbotten, berättar om förhållanden i äldre tider etc., är det dock tydligt att han haft de bästa källor. Kartan i sin helhet finns att bese i forskarlokalen. Storlek 171 X 124 cm.

STYRELSE OCH ÖVRIGA FUNKTIONÄRER FÖR BODEN ÖVERLULEÅ FORSKARFÖRENING

STYRELSEN

Ordförande	Kristina Öhman Prinsgatan 25 96131 Boden	Tel: 0921-15979
Vise ordf.	Björn Fredriksson Nipvägen 18 96144 Boden	Tel: 0921-65315
Sekreterare	Anna-Greta Johansson Korpgatan 13 96174 Boden	Tel: 0921-19226
Kassör	Gun-Marie Åkerström Kvarngatan 17 96164 Boden	Tel: 0921-18202
Ledamot	Solveig Burström Strutsgatan 8 96174 Boden	Tel: 0921-14649

FÖRENINGENS ADRESS

c/o Gun-Marie Åkerström
Kvarngatan 17 96164 Boden

Postgiro: 15758-6

STYRELSESUPPLEANTER: Britt Rantatalo och Jan-Olov Larsson

VALBEREDNING: Linnéa Westerberg, Valdemar Gustavsson och Anna-Maria Persson

REVISORER: Carl Lennart Persson och Sixten Sandberg

REVISORSSUPPLEANTER: Brita Lundman och Herman Wahlberg

Redaktör Arne Isaksson
Notarievägen 7 96139 Boden

Tel: 0921-17947

ÅRET SOM GÅTT

Det har hänt en hel del under det år som gått, föreningen har ökat medlemsantalet till c:a 180, och som det ser ut idag med intresset för historia och släktforskning i Boden, så måste vi se positivt på framtiden.

Flyttningen till Råbäcksgården blev det verkliga lyftet för föreningen och för släktforskningen i Bodens kommun.

Intresset från allmänheten har varit stort vi har under de senaste 8 månaderna haft c:a 2200 besök av forskare och andra intresserade, även en del svenskättlingar från Canada, USA och Norge har besökt oss för att få hjälp med att spåra sina förfäder.

Under året som gått har föreningen medverkat i ett antal arrangemang. Vi har haft öppet och visat släktforskning under Vinterfesten, midsommar, hembygdsdagarna skörde festen samt medverkat med olika fotoutställningar vid flertalet tillfällen

Den nya läsapparaten med kopiering som vi arbetat för under året anlände i början av november. Den blir ett värdefullt till-

skott till maskinparken, då främst för de personer som läser gamla dagstidningar och behöver kopiera ur dessa.

Vi har under hösten köpt in SCBs födelse, vigsel och dödböcker för perioden 1898-1920 för Edefors, Nederluleå, Överluleå och Råneå socknar.

Till sist önskar styrelsen alla medlemmar med familjer en GOD JUL och GOTT NYTT ÅR

Ur "HVAD HAR HÄNDT"

Veckoblad för Luleå Stad N:o 34 lördagen 22 augusti 1857

PESTEN 1710

(Ur Fryxells "Berättelser ur Svenska historien")

Vid denna tid kom österifrån en härjande pest till Europa. Flere omständigheter gynnade och påskyndade dess framfart. Underliga väderleksskiften och rubbningar i årstidernas gång antydde någon oordning i hela naturen. Vid Karlskrona såg man jultiden 1710 träden knoppas och blommor slå ut. Äfven andra orsaker bidrogo.

De båda krigen, det nord- och vesteuropeiska, hade i nära tio års tid öfver betydliga landsträckor utbredd nöd, hunger elände och allehanda smittsamma sjukdomar, hvilka vanligtvis framkalla pesten. Han visade sig först i trakten kring Krakau och Lemberg och detta redan 1707. Under loppet af 1708 trängde den längre åt nordn. På tre månaders tid dogo i Warschau 15000 personer och i Danzig kort derefter 25- andra säga 32000.

Sedemera sträckte den sig uppåt Preussen och Kurland, i hvilket sistnämnde landskap folket så rycktes undan, att årets skörd icke kan inbergas. Våren 1710 kom den till Liff- och Estland, och det var med dess hjälp som ryssarne fulländade eröfringen af nämde landskap.

Redan förut hade Sverige lidit af smittsamma fältfebrar; bland annat... (trasigt). kallad emedan den inkom med de från Thorn hemsända sachsiska fångarna. Vid underrettelsen om den egentliga pestens framsteg i grannstaterna, började svenska 1708 öfverlägga om medel till dess utestängande. År 1709 påbjödos stränga sundhetsordningar för hvilkas brytande till och med lifsstraff någon gång bestämdes; men fåfängt.

Från Liffland och Estland kommo stora människoskaror som undan ryssen och pesten sökte fristad i Sverige. En hop sådana flyktingar från Pernau smögo sig sommaren 1710 in på Wermdöh och derifrån till Stockholm. De hade smittan med sig och inom några dagar utbröt den, och just bland de personer, som varit i beröring med Pernauer-folket. I början skulle den anses som blott en elakartad feber; men i augusti erkändes den som verklig pest. Flera försiktighetsåtgärder vidtogos och åt den serskilt utsedde pestläkaren anslogs en månatlig lön af 200 Rdr i silver. Hofvet och regeringen sökte dock hålla modet uppe och stadnade någon tid derefter

qvar i Stockholm. Men en dag sjuknade vakt-drabanten utanför Hertig Karl Fredriks dörr och afled; och strax derefter nedföll vid samma Hertigs sida en gardeskarl, hastigt angripen af nämnda farsot. Nu först och den 10 sept beslöt man, att hofvet skulle öfvergifva huvudstaden och söka en annan och sundare vistelseort. Man valde dertill Sala; men så stor var villervallan och penningebristen, att hofvet icke förän två veckor derefter anlände till bestämd ort. I nämnde bergstad tillbragtes hela hösten 1710 och en god del af vintern 1711; en sorglig tid. Boningarne voro obeqväma; umgängeslifvet, i sig sjelft enformigt. fördystrades än mer af färderneslandets olyckor och af den härjande farsoten.

De kongliga personerna sjelfva, liksom deras omgifning, kände sig hela tiden aldrig riktigt friska, och ett och annat pestfall inträffade äfven där, ehuru sjukdomen aldrig kom i riktig fart. Rådet flyttade till Arboga och hofrätten med kollegierna till Westerås. Till båda dessa städer, och i synnerhet till den sednare framträngde dock pesten, likväl utan att anställa några svårare härjningar. Så blef Stockholm öfvergifvit af hof, regering, embetsverk och af sin gamle öfverståthållare Knut Posse. Man öfvertalade karolinen, generallöjtnant Burenskiöld, att stadna qvar och förrätta tjensten. Det var ej angenämt. Sjukdomen utbredde sig i hufvudstaden med ryslig fart. De dödas antal, räknadt för varje vecka, steg från 155 i Augusti till 1727 personer i slutet af Oktober, då dödligheten nådde sin höjd. Redan i november voro inom Katarina församling alla skolmästare och prester, utom kyrkoherden, döda. Farsoten rasade dock i synnerhet bland qvinnor och barn, och mest bland de förmögnare. Den började med kräkningar, hufvudvärk, matthet, svärmod, invärtes hetta och utvärtes köld, flämtande bröst, swimmingar samt skarp och svart tunga. På andra eller tredje dagen visade sig en hård, öm och snart blånande böld. Den kallades på latin bubo; deraf "bubonpesten". Om den mognade var räddningen möjlig; eljest infann sig snart ett våldsamt raseri, någon gång ett slags hänryckt förtjusning ända in i det sista ögonblicket. Man anmärkte att den in-

rättade sig efter vinden, tilltog vid sunnan, vek undan för nordan. För det mesta var dock luftkretsen lugn, nästan orörlig, fylld af en tjock ohelsosam dimma utan regn, utan frost, utan en enda solglimt.

Om ett glas vatten, vin eller mjölk ställdes under bar himmel öfver natten, fanns det morgonen derpå öfverdraget af en oren färgskimrande hinna; ett nybakat bröd likaså af mögel, stundom grönt eller gulaktigt, och så giftigt, att hundar, som åto deraf, dogo. Röken steg ej upp i luften, utan smög utefter marken. Denna var hölj'd af krälände mask och ohyra. Der emot försvunno foglarne, och en mängd boskap stupade.

Alla samqwäm och större begrafningar voro förbjudna. Liken skulle genast efter aflidandet, läggas hvar med sitt lakan i kistan och begrafwas. För de fattigas räkning kommo stora åkdon, gjorda som trossvagnar och körda af kuskar, klädda i svarta vaxdukskappor, hvilka farande utefter gatorna, afhemtade de döda; stundom alltför många på en gång, så att hufvud och ben slängde fram och tillbaka utom åkdonet. Många sjuknade vid blotta åsynen af sådant elände. Stadens kyrkogårdar räckte ej till. Man invigde då andra aflägsna begrafningsplatser; der de döda i gropar nedkastades. Men flera släkter ville alldeles icke hava sina anhöriga så jordade, utan bland förfäderna och i skuggan af sin sockenkyrkas murar. Många smögo sig dertill hemligen och i nattetid. Andra gjorde det med våld. I Karlshamn tillställde folkmassan ett uppror och förde sina lik från pestgrafvarna och till gamla kyrkogården inne i staden; hvilket så väl det ena som det andra, ökade smittan och villervallan. I allmänhet upplöstes all ordning, både lagens och sedlighetens. Tvärtemot förbud skyndade mången att för en fjerdedel, en tiondel af värdet köpa de pestdödas kläder och tillhörigheter, dragande sålunda döden öfver sig och de sina.

Andra ströko djerfft omkring och bestal eller plundrade de sjuka människorna, de halföde husen, till och med liken och grafarne. Andra sökte med gästabud, dryckenskap och utsväfningar döva sin oro och glömma sin fara; och ofta trädde vid sådana tillfällen den objune gästen in i samqwämet, så att glaset föll ur drinkarens hand och han sjelf i döden!

Någon gång inträffade löjliga uppträden. En gammal blind spelman satt vid Skeppsbron och tiggde. När en hop slantar hunnit samlas i hatten, skaffade han sig brännvin

tog ett grundligt rus och föll derpå i en lika grundlig dvala. Nu kom en af likvagnarna. Körarne trodde spelmannen dött af pesten, lyftade honom på vagnen, körde honom med de andra kropparna utom staden och kastade honom i den stora likgropen. Mannens domning var så djup, att han icke märkte, huru han hanterades, och körarne ej heller, att han lefde.

Men händelsevis hade han blifvit liggande oskadd i ett hörn af gropen. Efter några timmar vaknade han, kände gigan gvarbunden viv armen, trodde sig ännu sittande vid Skeppsbron och började derföre spela och sjunga: "Till dig af hjertans grund I min nöd ropar jag..." osv. I detsamma nalkades en annan likvagn. Körarne hörde sången ur grafvens djup. De stannade, lyssnade, undrade; men togo mod till sig och smögo dit. Vid ljudet af deras steg sade spelmannen: "Käre vänner! Jag vet ej hur det är. Här har jag suttit och spelat en lång stund, men ingen gifver mig en slant; och jag hör ej ens, att någon går förbi. Jag tror, hela staden blifvit utdöd af pesten"

Under loppet af November och December aftog smittan i häftighet; men den ohelsosamma väderleken fortfor oupphörligt, tills äntligen natten mellan julaftonen och juldagen frost inträdde för första gången på hela hösten. Sjelfva juldagen kl 11 fm försvann äntligen den förskräckliga dimman och solen framglänste på himlavalvet, till obeskriflig glädje för den ur kyrkorna kommande menigheten. Härefter minskade sjukdomsfallen synbarligen. Den 30 april 1711 ansågs staden så fri från smitta, att tacksägelse hölls. Ungefär 20-några säga 30000 personer ansågs hafva i Stockholm fallit ett rof för härjande farsoten.

Också i landsorterna ledo mycket. Kalmar höll på att bli öde. I Åbo borttrycktes en tredjedel af innevånarne; i Karlskrona inom tre veckors tid 800 människor; på Öland ej mindre än 10 kyrkoherdar samt der och i Blekinge halfva befolkningen. I Ås församling i Småland gvarlemnades blott två manspersoner mellan 20 och 60 år.

Mångenstädes inom fäderneslandet fortforo sjukdomens härjningar äfven under loppet af 1711; någorstädes till och med 1712.

Folket sökte på hvarjehanda sätt undfly den hotande smittan, mest genom att gömma sig i skogen och på aflägsna torp. Ett eget medel använde en finsk Överinspektör vid namn J E Nordenberg. När pesten nalkades, skaffade han sig ett godt fartyg, lastade det med allehanda förnödenheter, steg sedemera lik en annan

Noach om bord med hustru, barn och tjänste folk och flöt så omkring i den Ålänska skärgården under flera månaders tid, utan att låta någon enda person eller farkost nalkas; dermed fortfarande, tills svåraste sjukdomstiden var förbi.

Det är från denna man släkten Nordenskiöld härstammar, inom hvilken flere herrar sedermera utmärkt sig som skickliga ledare af Sveriges sjöförsvaret.

Under dessa bedröfliga tider såg man ock många drag af människokärlek, en själf-uppoffring, så rena och starka, att deras tacksamma minne framträngt också till efterverlden. En sådan ådagalades af kyrkoherden i Jakobs församling Stockholm, A Lysings maka Erementia Rhydelius, vilken under hela pesttiden oupphörligt och outtröttligt sysselsatte sig med att hjälpa och vårda de sjuka i dervarande församling. En annan än mer omtalad person

var den, även som vetenskapsman framstående doktorn M G Bloch, hvilken under pestens härjningar i Norrköping utmärkte sig genom ett mod och en själfuppoffring, som förvärfvade honom beundran och tacksamhet. Han var den förste, som vågade uppskåra och undersöka ett pestlik.

De rådsherrar, som under denna fasans tid, trognast stode qvar på sin plats och vårdade regeringsärendena, voro Wrede och Falkenberg.

Huru många personer som inom hela fädernes landet fallit för smittan, känner man icke. En Engelsk författare uppgifver 60000, troligtvis mycket för litet; en Fransman deremot 800000; troligtvis för mycket. För Sverige ensamt, utom Finland, har man räknat 100000 som lägsta antalet.

Gun-Marie Åkerström

EFTERLYSNING

Kan någon hjälpa mig med uppgifter om här personerna

Lars Persson Fl714 i Unbyn? D 1788 1/8 i Sävast. G 1745 6/1 med Ella Hansdotter, Lars bodde på nr 3 i Sävast.

Hans Mattsson Duus F 1724 D 1795 5/6 i Svartbyn G 1746 9/11 med Brita Olofsdotter F 1709 13/2 D 1786

Cecilia Jönsdotter F 1689 D 1770 9/1 G 1721 28/12 med Johan Jönsson 1700-1741 bonde på nr 2 Bredåker

Marta Larsdotter F 1720 i Unbyn? G 1755 med bonden på nr 3 Harads Jöns Jönsson

Olof Olofsson 1723-1788 på Brobyn i G 1744 11/11 med Anna Johansdotter 1723-1768

Kjell Mäki
Munkebergsgatan 86
973 41 Luleå
0920/69423

UPPROP TILL MEDLEMMARNA

På grund av olika orsaker kommer några i styrelsen att sluta vid nästa årsmöte.

Vi hoppas därför att ni medlemmar kommer med förslag på namn till styrelsen eller valberedningen.

Styrelsen

ÄNTLIGEN!

Efter ett halvårs korrespondens med SVAR har de nu gett med sig: SVAR kommer att utan kostnad byta ut c:a 300 bleka mikro-kort. Vi kommer att få korten i omgångar pga produktionstekniska skäl.

Gunnar Glaas

Ivar Norberg

Ivar Norberg Solna har avlidit i en ålder av 76 år.

Han var född i Smedsträsk utanför Boden och var yngst av elva syskon av vilka fem utvandrade till Amerika.

I unga år var Ivar stamanställd i Boden och arbetade fyra år i Kronans tjänst. Han sökte sig därefter till järnvägen och blev så småningom lokförare. 1947 flyttade han söderut och började arbeta på Hagalund.

Till hans stora intressen hörde släktforskning och han var medlem i flera av Norrbottens släktforskarföreningar.

Jag hade förmånen att lära känna Ivar för ett antal år sedan. Vi pratade ofta med varandra på telefon om diverse släktforskningsproblem, då främst de gemensamma släkter vi hade i Skatamark.

Ivar ställde alltid upp och hjälpte till om han kunde.

Arne Isaksson

TILL SALU

Släktforskningsprogrammet VIKTOR version 4,0 med bruksanvisning.

Solveig Burström
Strutsgatan 8 96174 Boden
Tel: 0921-14649

TACK

Ett varmt tack från föreningen till Knut och Christer Isaksson och deras företag **Bodens Föreningsservice H B** för bidraget till inköp av mikro-kort över Edefors Församling.

Nya medlemmar

Nya medlemmar i föreningen från 16 nov 1993 till 13 nov 1994

Adofsson Kerstin	Grytvägen 23	96142 Boden	152
Ahlsén Berit	Kyrkgatan 19 A	96198 Boden	142
Berggren Harry	Svartbyleden 95	96140 Boden	181
Bergström Gunnar	Sveavägen 3 F	96145 Boden	180
Blomqvist Siv	N:a Järnvägsgatan 8 B	96175 Boden	144
Carlsson Eliud	Soldatgatan 4 C	96177 Boden	147
Chare Joan	11665 Cory Drive	Delta BC Canada	173
Drugge Märta	Kandidatvägen 13	96140 Boden	160
Enström Rolf	Stortorget 6	83130 Östersund	154
Eriksson Marino	Lovägen 8	96138 Boden	149
Eriksson Thure	Flodvägen 16	96144 Boden	159
Eriksson Birger	Bernadottevägen 49	75648 Uppsala	171
Gezelius Eilert	Kyrkgatan 19 C	96133 Boden	156
Gustavsson Gun	Hermelinsgatan 25	96174 Boden	179
Hansson Lennart	Pl 347 Sörbyn	96197 Gunnarsbyn	146
Heikkilä Berit	Humlevägen 14	96138 Boden	164
Hermansson Brage	Johannesgatan 1 B	96164 Boden	137
Humpherys Raelene	3028 East Corral	Layton UT USA	175
Kommunarkivet	Stadshuset	96186 Boden	162
Jansson Siv	Jakobsgatan 7 C	96132 Boden	165
Johansson Gunvor	Floragatan 8	96133 Boden	139
Johansson Martin	N:a Järnvägsgatan 22	96175 Boden	157
Juntikka Herbert	Betesvägen 19	87153 Härnösand	184
Larsson Regina	Idrottsgatan 36 A	21614 Malmö	150
Larsson Rune	Lievägen 7	63369 Skogstorp	163
Lindberg Sandy	Abramsvägen 36	96196 Boden	161
Lindberg Helen	Odengatan 8	96133 Boden	177
Livbom Carina	Sandgatan 4	96133 Boden	148
Ljungberg Sylvester	Boks 3423 Havstein	7002 Trondheim Norge	168
Nilsson Sören	Svartbyvägen 28 A	96137 Boden	151
Nilsson Roger	Rådjursvägen 5	96168 Boden	176
Nilsson-Bergström Ebba	Kungsgatan 14 A	96131 Boden	138
Nordström Lennart	Björnbärsvägen 8	96148 Boden	174
Nyström Knut	Strandplan 9	96135 Boden	158
Persson Hans	N Bredåker 2224	96198 Boden	140
Persson Birgitta	N Bredåker 2224	96198 Boden	141
Pettersson Helga	Batterivägen 23	96143 Boden	167
Ronström Mikael	Hägerstensvägen 119	12648 Hägersten	145
Rutström Ivar	Berggränd 4	96140 Boden	183
Sandberg Eva	Kålrotsvägen 11	96148 Boden	143
Sandström Ingvar	Grepvägen 9	96142 Boden	172
Sjöstedt Kerstin	Björknäsvägen 3 A	96164 Boden	169
Sjöstedt Tore	Björknäsvägen 3 A	96164 Boden	170
Söderberg Lilian	Brogatan 12 C	96164 Boden	182
Wikström Sten	Johannesgatan 1 D	96164 Boden	178
Wilhelmsson Ann-Sofi	Läroverksgatan 7	96133 Boden	155
Wännman Gunnar	Lillågatan 2 D	96161 Boden	185
Zetterström Birger	Frejgatan 11	96133 Boden	153
Söderström Benny	Ögården 10	45644 Kungshamn	166
Grankvist Åke	Brännberg 412	96195 Boden	186
Selberg Göran	Järpgatan 20	96174 Boden	187
Nordenstorm Leif	Landstingsvägen 9 A	96176 Boden	188
Söderlind Stig	Hundsjö 10	96191 Boden	189
Degerlund Torsten	S Björklundavägen 13	94331 Öjebyn	190

TJÄRBRÄNNING

Tjärframställning är en gammal hantering, ja så gammal att även vikingarna framställde och använde trätjärnan då de byggde sina skepp. På 16-17- och 1800-talen var dalbränd tjära en ganska stor näringsgren, framförallt i vårt län. Till England exporterades ansevärliga mängder, där de många skeppsvarven var stora förbrukare.

Att framställa tjära var egentligen ett helt års arbete. Hur detta arbete bedrevs skall här nedan berättas av Ragnar Isakson från Bänkerträsk. Upptecknat av Gustav Edin.

Hösten 1928 då slåttern var avklarad begav vi oss till Lillfinnträsket. Där hade far ackorderat sig ett stubbvis och där fanns det sedan gammalt en rätt stor dalgrop, en timrad koja jämte stall. Vi var fyra personer som gav oss av, förutom pappa Viktor mina två äldre bröder Abel och Simon, och jag själv 10 år gammal. Att jag kunde vara med berodde på den skolform som då tillämpades i glesbygden, en sorts B-skola med en termin per år.

Så började vi med att bryta stubbar. Stubbtaget var beläget på norra sidan Kutaliden, ca en kilometer från vår boplats. Stubbarna som vi bröt härstammade från den tiden då man yxfällde träden. En del törve bärgades också från gamla stormfällda furor. Vid brytningen använde vi en så kallad hävarm, vilket fungerade som ett björnbindsle. Som avhåll fäste man den kraftiga kättingen i ett bastant träd.

Stubbe för stubbe bröts upp ur jorden som sedan gjordes fri från sten och pinno. Stubbarna samlades i stora hubbel som märktes upp med en lång stör för att synas då snön lagt sig. Ungefär så var förut-sättningarna för detta företag.

Efter trettonhelgen 1930 återvände vi till Lillfinnträsket. Nu tog upprustning av stubbarna vid. Pappa Viktor körde stubbar från skogen med en av oss som hjälplastare. På dalplatsen blev det nu liv och rörelse. Abel och Simon satte all sin ära i att hinna klyva de stora stubbarna alltefterson de blev framkörda, man högg, slog och kilade. Var det en kall dag gick det väl någorlunda, men tråligt var det allt. De grovklyvna stubbarna travades som famnved, de var tagna på kronoparken och upp-mättas av kronojägaren. De betalades med en krona per famn (en famn = 1,8x1,8m).

På vårsidan när allt törvet var framkört, lumpat och travat, Då vidtog spöningen, dvs höggs och klövs till mindre trän,

långveden-knubben-fusken. Dessa tre sorter travades upp i snygga räta rader på vedstället.

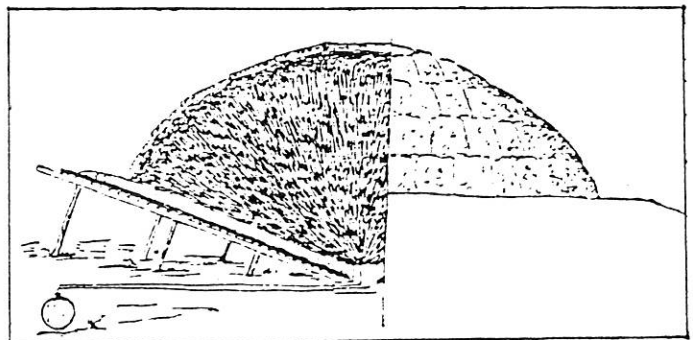
Nu var det vår på allvar, solen sken, västan ven och gjorde gott åt veden som så väl behövde torkas. Snön var bortsmält, Brändån som rann förbi gick full, forsen ovanför kojans brusade. Det var härliga dagar och nätter. Gäddorna i viken plaskade i leken men vi hade ingen tid för fiske, vi bara arbetade, vi skulle hinna. Nu vidtogs den mest hektiska perioden, nu skulle minst 100 tunnor tillverkas, tunnan rymde 125 liter.

Till varje tunna åtgick 13-14 stavar, varje botten gjordes av tre stycken. Varje tunna skulle ha åtta prima band som täljts av senvuxen gran. Verktygen som behövdes var: handyxa, karvyxa med kort skaft, strykbänk, strykstickan, riven, stigen, läggband, två stycken bandhakar och en handbråk. Banden täljdes plana på ena sidan, ångades mjuka i en ångränna och böjdes med handbråken.

Vid påsättningen användes bandhakarna att spänna banden. De sattes ihop med två motstående jack som vid spänningen grep i varandra.

Tapphålet i tunnan gjordes med en navare, ca 5cm, och kallades sprund. Tappen snickrades av en lämpligt grov torr unggran. Då nu alla de över hundra tunnorna var färdigtillverkade, vidtog förberedelserna för dalläggningsen. Gropen skulle sopas, fejas och göras riktigt slät och jämn. Längst ned vid tapphålet "skålen" började vi att lägga löpet, dvs det som skulle leda tjäran ned till skålen. Löpet kunde vara näver eller granbark som rivits på våren då träden savade. Även vanlig plåt kunde användas till löpet.

Efter dessa förberedelser kunde dalläggningsen påbörjas. Nu hade budkavlen utgått till de hjälpredor som vidtalats i förväg.

Tjärdal i genomskärning

Vi skriver nu den 10 juli 1930. Dagen började med sol och värme och från olika håll anlände de som skulle delta i dalläggningsen. Mor Hilma hade kommit en dag i förväg för att förbereda utspisningen till alla daljunen. Även en del andra kvinnfolk kom för att hjälpa till, givetvis var det nöjsamt med denna blandning av kön.

Nu kommo bårar och knubbskrindor till användning. De kraftigaste männen ryckte fram som bårare, andra arbetade som pålastare, återigen andra, även kvinnfolk, arbetade på dalkullen med att trava tjärveden så tätt som möjligt.

Broder Abel gick runt och såg till att allt blev ordentligt gjort. Med en tung björkklubba slog han till travarna så att de blev kompakta och att dalen fick den rätta rundningen.

Men pappa Viktor var ju ändå som högsta ansvarig för det hela. Trave för trave läggs nu långveden i cirklar och varje trave fylls med knubb. Så följer cirkel efter cirkel av långved med knubb över, till dess att tjärveden tagit slut. Knubben kommer då att bilda en väl avrundad kulle. Detta läggingsarbete pågick hela dagen och natten utan vila, med avbrott enbart för matraster.

På morgonsidan den andra dagen var vi då framme vid det sista momentet av dalläggningsen, att trava fuskveden (tändveden), en trave som gick runt hela dalen. Sista momentet blev att täcka dalkullen med torv och mossa. Rejäl skogstörv med tätt blåbärsris var bäst ansåg man. De kunde gå muntert till vid dessa dalläggningsar, då många ungdomar var samlade. Det var ett hårt arbete men också munhuggning, skämt, skratt och glam, ett tillfälle för ungdomar att råkas. Som regel förla man dalläggningsen kring en helgdag. Då kunde man gå man ur huse och hjälpa till, det var som ett sorts gille. Man arbetade och svettades utan betalning, ändå kunde det vara riktigt nöjsamt.

Nu äntligen låg den där, den stora tjärdalen. Efter en sista förplägnad fick de hjälpsamma grannarna och vännerna alla gå hemmåt. Nu var det en skön dagsvila för oss som var tämligen utarbetade och sömniga. Efter några timmars sömn blev vi pojkar väckta av pappa Viktor. Nu skulle dalen täckas färdigt och vara klar för tändning till kvällen, om det lungna vädret stod sig. Sent på kvällen då solen gömt sig bakom Kutalidens krön, var så stunden inne då dalen skulle tändas. Pappa var nog en skicklig brännmästare, men denna stora tjärdal, den största som han varit med om, var han nog lite tveksam om

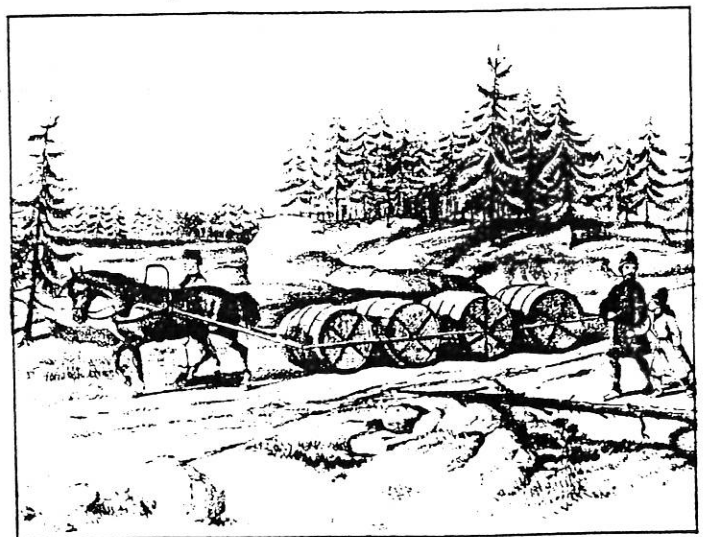
att ta hela ansvaret för. Därför hade han vidtalat Johan Edin att bistå honom denna gången.

Nu gjorde gubbarna var sitt bloss av långa tjärstickor med vilka de gick runt och tände på den torra tändveden och snart var hela dalen övertänd. Allt det som vi trälät med ett helt år skulle nu genomgå den sista fasen, den att gå genom elden. Nu var tjärdalen tänd, nu fanns ingen återvändo. Nu gick vi alla ut att möta och övervinna alla de svårigheter som kunde uppstå. Spänningen var stor hos oss pojkar detta var våra livs största bedrifter att medverka i.

Värmen från den brinnande tändveden bildade ett glödande skikt som dämpades med stybb för att pressa hettan inåt dalen. Denna hetta skulle i sin tur pressa tjäran ur veden. Efter ca 20 timmar var dalen så genomvarm att de första dropparna visade sig i tapphållet under svalen.

Nu blev det vi pojkar som hade ansvaret att klara tillrinningen under svalen. Tidvis rann tjäran så flödigt att vi hade fullt sjå med att hinna rulla undan och sätta till nya tunnor. I nästan fyra dygn pågick bränningen av den stora tjärdalen. De sista dropparna som välldes fram var trögflytande i rännan, det var liksom beviset på att dalen var färdigbränd.

Allt hade gått enligt alla beräkningar, nu stod där i prydliga rader 120 tunnor. Det sista som återstod var att dämpa dalen med jord, nu kallas den "kolstoiten" och efter tre till fyra veckor är den helt släkt.

Tjärtransport på land med häst. När det fanns vattendrag flottades tjärtunnorna sammankopplade till långa släp.

Efter en dags vila och sömn vidtog så utforslingen av de många tunnorna. Dessa rullades ned till Brändån som flöt förbi. Med en lämplig järnkätting sammanfogades

tunnorna till en lång flotte som sedan drogs med en roddbåt. Det var ett slitsamt arbete att ro denna långa tunga flotte. Vi använde en roddbåt med tvenne par åror, vi rodde i otakt annars blev det för ryckigt drag. Färden gick utför Brändån och över Storfinnträsket och fram till Gammelträskviken, där tunnorna rullades upp på land för vidare transport.

Algot Nilsson hade åtagit sig att med häst forsla tunnorna de tre kilometerna över Finntjärnliden ned till Mörtviken, till ett pris av två kronor per tunna. Denne Algot var då bosatt i Storfinnträsk. Åter rullades tunnorna i vattnet för att sedan flottas över Bastuträsket och fram till Fandersviken, där de åter rullades på land och fram till lastplatsen vid stationen i Storsund.

När tunnorna stått orörda ett par veckor var det tid för tjärvräkaren att komma och vräka tunnorna, dvs att kontrollera att tjäran var homogen alltigenom. Vräkaren var en av staten utsedd kontrollant och som var edsvuren inför domstol. Själva vräkningen gick så till att tunna för tunna rullades upp på en låg ställning som lutade svagt framåt. I nedre främre kanten slog vräkaren med ett specialinstrument ett litet hål som kallades schvecken och ut strömmade nu vatten.

Först kom brunvattnet, sedan rödvattnet för att följas av svartvattnet. Så fort tjäran visade sig pluggades schvecken igen och tunnan fylldes genom sprundet med vräkt tjära. Vid vräkningen bortgick normalt 10-12 %. Efter kontrollproceduren

kröntes slutligen tunnorna med kvalitetsbeteckning, år för bränningen, köparens firmabeteckning samt vräkarens tjänstenummer.

Nu är vi i augusti månad, tjäran låg nu klar för leverans. Kontrakt hade tecknats med diversehandlare Brännström i Koler som höll kredit på de olika varor som handlats under året. Det var en spännande dag för pappa Viktor då han gick att göra upp debet och kredit med handelsmannen. En tunna tjära betalades med 28 kronor. Men vad jag kan minnas så blev det ändå en viss summa över då räkenskapen uppgjordes. Den summan var egentligen de enda kontanter som tillfördes familjen, alltså var tjärframställningen liksom huvudnäringen, tillsammans med jordbruket.

Till sist vill jag erinra om att vi i ytterligare fem år bedrev tjärframställning under samma betingelser som ovan relaterats. En unik företeelse var att under alla dessa år i Lillfinnträsk levde vi utan någon som helst tidmätare, helt urlösa. Endast solen vägledde oss. Under denna relativt långa tid framställde vi ca 700 tunnor tjära.

I dalgropen låg nu "kolstoiten". När vinterföre inträdde begav sig pappa Viktor och bröderna till Finnträsket och rev ut de kol som bildats ur tjärveden. Det blev några läster prima smideskol som i en sk kolryss fraktades till Storsund med häst, för vidare befordran till någon avnämnaire.

Iris Vestbom

NÅGOT OM RÅNEÅ SOCKENS HISTORIA

Lulesocknens norrfjärding dvs Råneåbygden var fram till mitten av 1600-talet innerligt sammanvävt med den gamla Lulesocknens öden.

I gamla arkivalier hittar man Råneåbyarnas namn omväxlande med Lulebyarnas. Råneåsläkter har tidigt framträtt och skänkt Stor-Lule ledande män. I en testamentshandling från 1339 nämns Rånbyn för första gången i bevarad skrift. Av de sju vittnen som var nämnda i Svenalds testamente var två stycken från Rånbyn.

Nästa gång en Råneby förekommer i en medeltida handling är i ett dombrev från 1409, där Hakon i Vitå satt i nämnden med domhavande Pedhar Diaekn och vittnade, att en ö kallad Brändö- den halvö där Luleå stad ligger- "fra hedindomen och til thenne tima" hade innehavts av präst efter präst i Lule socken och alltså var prästbordets egendom.

Rånbyn nämns också i medeltida handlingar från åren 1482 och 1491 då också Prästholm nämns. Alltså har Prästholm fått sitt namn långt innan någon präst var anställd i denna älvdal. Prästholm hade redan på Gustav Vasas tid 15 bönder.

I den äldst bevarade jordeboken, vid skatteläggningen 1543 hade Rånebygden 11 byar med tillsammans 112 bönder. Man kan gissa att folkmängden var omkring 800 st.

Enligt en skattelängd från samma tid hade var bonde en häst, fem kor, sex får och två getter i medeltal.

Under medeltiden och långt fram i nyare tid hade många Norrbottensbönder och särskilt birkarlarna stor vinst av lapphandeln. De besökte även marknaderna i Torneå för att handla med ryssar.

Våra företagsammare bönder hade redan under medeltiden bra förbindelser med

Mälardalen.

I Stockholm stads tänkeböcker från 1400-talet förekommer ofta norrbottningar därav också någon Rånebo, där kan nämnas Olof Haqvinsson, Nils Joansson båda från Råneå och Gulle från Prästhalm.

År 1543 fanns det 20 landköpmän i Luleå socken. Av dessa var fem från Råneåbygden. 1549 bytte David i Jämtön och Per Jonsson i Råneå skinn mot andra varor med ryssar i Torneå.

Att Råneåbygdens män höll sig väl framme vid sockenärendena framgår tydligt av att vid vintertinget 1539 utgjordes tingsnämnden av 2/3 delar Rånebor. Det var tolv man vid varje ting. Ärendena rörde ofta ägotvister om röjningar och annan jord.

År 1590 fanns en bondeköpmän som hette Jöns Dagesson. I 1601 års jordebok finner vi att han också var länsman i Råneåbygden. Han var son till en kyrklig förtroendeman, sexmannen Dagh i Råne, som deltog i avträdessyn vid socknens prästgård 1569.

Luleå stad anlades 1621 av Gustav II Adolf och i en längd från 1623 över stadens första borgare intogs det ena av de två främsta rummen såsom en av den lilla stadens borgmästare av Jöns Dagesson i Råneå.

Borgmästaren bosatte sig inte i staden trots borgarrätt och ämbete, därtill var han för djupt rotad i hembyn. Både 1624 och 1625 kallas han Jöns Dagesson i Råneå.

Källa: Hembygdsföredrag i Råneå, hållet i början av 1940-talet av Albert Nordberg.

ALBERT NORDBERG 1871-1954

Albert Nordberg var född och uppväxt i Sundsvall. Om Alberts födelsedatum kan berättas att han enligt sin mors utsago var född efter midnatt under natten mot den 21 december och att hans far i en anteckning har den 21 som hans födelsedatum. Han har emellertid, skriver han en gång "som en lydig kyrkans son" godtagit kyrkbokens uppgift om den 20 som hans födelse-dag.

Hösten 1878 fick Albert börja i småskolan i "Gamla Telegrafan". Albert minns sin ABC-bok, där en tupp värpte ibland: "Mamma förhörde mig, och då hon tyckte att jag kunde läxa bra hände det att ABC-bokens främre pärm pekade i höjden, när jag vaknade nästa morgon; då hade tuppen värpt någon skilling eller karamell eller mandelbulla eller saffransfläta".

Höstterminen 1881 började Albert i Storskolan, därifrån berättar han: att han av

misstag råkat skruva av huvudkranen för skolans gasbelysning, och blev bestraffad med att under en vecka få sitta nederst i klassen. "Nästa steg skulle ha varit att jag sattes i strykclass, men jag hade fått den nödvändiga skärren i kroppen, så att jag fick återta min plats".

Läsåret 1889-90 var Albert Nordbergs avgångsår vid elementärläroverket i Umeå. Att han inte fortsatte i Sundsvall berodde på att gymnasiet där inte hade någon latinlinje. Albert skulle gå latinlinjen, säkert var det hans möjlighet att därefter läsa till präst medverkade till det valet.

Albert torde ha skött sina studier med omsorg, han visste vilka uppoffringar hans föräldrar gjorde för hans utbildning och ville bli dem till heder. Men hade svårt för att bli alldeles mönstergill i skolan, han skriver i sitt kåseri 1915: Högsta betyget i uppförande lyckades jag aldrig få förän i nedre sjunde (näst högsta ringen) och frågan är väl om jag förtjänade det då, men lärarna ansåg väl min odygd visserligen obotlig, men icke samhällsvadlig... Jag har kanske varit något odygdig själv och jag har omöjligt kunnat bevara en lugn och oskyldig min när jag har sett en kamrat ha något roligt för sig.

I 6:1 fick Albert vedernamnet Pippi, ursprungligen Pipäng efter Pippin den lille.

5/6 1890 avlade han mogenhetsexamen. Fem av 1890 års umestuderenter är enligt läroverkets årsredogörelse för följande läsår "avgångna till universitetet". Däribland Albert Nordberg. Han blev inskriven som studerande vid Uppsala universitet den 12/9 1891.

Den 5/1 1898 kom så prästexamen inför Härnösands domkapitel och på Trettondagen skedde så prästvigningen i Härnösands domkyrka.

Albert Nordbergs arbete som präst har alltsedan hans prästvigning varit förlagt till övre Norrland. Från 1901 till emeritusåldern 1947 var han präst i Nederluleå församling, han växte alltmåra samman med sin församling, och han blev kvar häruppe till sin död 1954.

Gunnar Glaas

tänk på allergikerna!

när du kommer på våra möten,
eller besöker Forskarrummet.

KOM PARFYMERI!

PERSOLIGT OM SLÄKTFORSKNINGEN

Hej alla medlemmar, jag har varit med i Boden Överluleå Forskarförening från i stort sett starten. Jag blev medlem därför att jag av egoistiska skäl, möjligtvis, skulle kunna roffa åt mig av vad andra redan hade gjort inom släktforskningen. Jag var med på en av Arnes första studie-cirklar i början av 80-talet. Jag tittade på en par tre gånger, sedan tog tålamodet slut. Inte på grund av Arne, utan mer på grund av bristen på läsapparater, jag hade helt enkelt inte tålamod att vänta medan sex-sju andra skulle söka efter sitt.

Det fanns på den tiden två stycken film-apparater. Filmer filmade fram till 1860-70 om man hade tur.

Så jag började söka på eget bevåg, (jag hade ju fått grunderna) och än här än där hittade jag en ledtråd in i det förflutna. Men så här efteråt kan jag med stort hjärta, säga till alla cirkeldeltagare och nybörjare, att ni bör fullfölja kursen, det sparar er en massa tid. Visst har jag blivit en av de bättre på att leta reda på svärfångade personer, rent detektivt. Men oj så mycket mera tid jag fått lägga ned, med att lära mig på egen hand. Jag får fortfarande än i dag fråga mig fram när det gäller vissa uttryck osv.

Det framgick väl redan i början av denna berättelse att jag började med släktforskning i början av 80-talet i hörnet längst in i biblioteket, två rullfilm-apparater och ett fåtal filmer över Råneå, Över- och Nederluleå. I bakgrunden ett gytter av schackspelande tonåringar som faktiskt lät som det vore krig på gång, varvat med diverse prominenta herrar med näsa för starkvin och rakvatten.

Jag blev less på släktforskningen, egentligen inte på släktforskningen utan mer på bristen av lättillgängligt material. Det tog ett par år så började det att rycka igen i "nyfikentagen". Hela hörnet hade flyttat upp till Folkets Hus lokaler avsides till på fjärde våningen i en annan trappuppgång. Nu fanns det ett helt nytt material, fiche, lättarbetat. Men en nackdel, väldigt dåligt filmade eller skall man säga kopierade, inte alla, men många.

Det var väl nu jag började få ordentlig kontakt med ett par av eldsjälarna, som nu verkar inom föreningen, då vill jag väl främst nämna Gun-Marie och Arne.

Nu slumpades det så att jag fick ett typ projektarbete åt biblioteket, som egentligen är huvudman för materialet, vad gäller släktforskning.

Just nu sitter jag på den inte alltför obekväma sitsen av två stolar, dels bibliotekets och dels som medlem i Boden Överluleå Forskarförening. Jag måste nämna att: under tiden som har gått har jag insett att föreningen som sådan har skötts väldigt professionellt, och har en ambition att föra fram kunskapen; inte minst om släktforskningen, men också om vår Norrbottenshistoria och i synnerhet Överluleå, Nederluleå och Råneå.

Jag är väldigt djupt imponerad av denna förenings skötsel och jag väddar till er andra medlemmar, att förutom föreningsavgiften, skänka material till föreningen.

Under sommaren som varit har jag och Arne Isaksson byggt om en del bokhyllor. Egentligen har vi inte byggt om bokhyllor, utan vi har tagit material från diverse möbler och byggt om det till bokhyllor, snickrat om bord, och vi skulle ha gjort mycket mera, för att göra lokalen ännu mer praktisk och ändamålsenlig. Om vi bara hade haft material att bygga, modifiera, snickra om tejpa klistra säga. Hittills av det vi gjort är hittegoods från bibliotek och Folkets Hus.

Jag tror mig veta att det finns medlemmar som har kontakter runt om i samhället, som kan tiggas en liten grej här och en liten grej där, varje brädbit är välkommen.

Jag vet att man ibland tycker att den här är väl bara rackel, men det är det inte för oss. Vi tar emot material och bygger om, det kan vara en gammal bänk en stol ett skrivbord, skrotvirke, brädstumpar, lister, socklar, skivor, ja i stort sett vad som helst, vi får till det på något sätt.

För att återgå till första stycket, så har jag lärt mig att en forskare, i synnerhet en släktforskare inte får vara egoistisk, det är som det gamla ordspråket säger: Delad glädje är dubbel glädje.

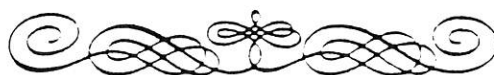
Gunnar Glaas

RÄTTELSE

I nummer 3/1994 skriver Björn Fredriksson om studiecirkeln "MALMENS VÄG" och det arbete som pågår med upprustning av nämnda väg. I texten framgår att malmleden skall återinvigas 1/5 1995, detta var tyvärr fel

RÄTT DATUM SKALL VARA 1/4 1995.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning retur med nya adressen till:

BODEN ÖVERLULEÅ FORSKARFÖR.
Gun-Marie Åkerström
Kvarngatan 17
96164 Boden

MÖTET MED FÖRENINGARNA FRÅN ÖVRE NORRLAND

Lördagen den 8 okt var föreningen värd för årets möte med forskarföreningarna från Övre Norrland. Närvarande var repr. för föreningarna från Boden, Luleå, Piteå, Skellefteå, Umeå, Gällivare o Örnsköldsvik samt Lars Eriksson från Krigsarkivet i Stockholm.

Dagen började med att vi bjöd de hitresta representanterna på lunch på Norrigården, och i samband med lunchen gavs tillfälle att se vår forskarlokal.

Det möte som sedan följde var förlagt till Almska Skolan. Kristina Öhman var ordf. för mötet och Gun-Marie Åkerström valdes som sekreterare.

En punkt på dagordningen var information från förbundet. Den punkten fick vi stryka på grund av att vår repr. i förbundsstyrelsen, Marianne Söderfjäll var sjuk.

Nästa punkt på dagordningen var: Vilka krav kan vi ställa på förbundet. Holger Sjöstedt från Umeå talade om fördelarna med att vara med i förbundet, han nämnde också nackdelarna med de dyra avgifterna, och att vissa föreningar har problem med dessa. Sedan var vi eniga om att det är viktigt att förbundet ger ut faximilutg. av gamla böcker som kan vara svåra att få tag på. En annan frågeställning var; kan förbundet påverka SVAR, den frågan har framkommit på grund av dålig kvalite på mikrokorten, och problemen från mindre föreningar att få gehör för sina idéer. Rolf Pettersson Luleå väckte en fråga om att bilda ett lokalförbund, och om möjligt få ner avgiften till förbundet. Rolf skall undersöka möjligheterna.

Björn Fredriksson informerade om att det finns krafter som är för en delning av Landsarkivet i Härnösand. Tanken var att Norr- och Västerbotten skulle få tillbaka sina handl. från arkivet. En tänkbar lösning vore att Norrbottens skulle plac. i Boden-Luleå området och Västerbottens i

Umeå. Agnes Palmgren Luleå informerade om att Länsstyrelsen har en skrivelse klar och underskriven av gamla Landshövdingen Kurt Boström. Föreningarna borde enas om en skrivelse till förbundet ang. delning av Landsarkivet, vilken skulle under-tecknas av föreningarna från Norr- och Västerbotten, mötet enades också om att bilda en arbetsgrupp i frågan.

Kristina Öberg Piteå informerade om att mormonerna säljer mikrokort för 2 kr/st, deras material är renskrivet på maskin men tyvärr finns det en hel del fel i detta. Orsaken till att SVARs kort är av sämre kvalitet än filmen kan vara den konvertering som gjorts från den ursprungliga filmen på 35 mm till 16 millimeters film som sedan kopierats i form av mikrokort. De svarta hörn som finns på varje sida beror nog på att när mormonerna filmade kyrkböckerna hade man inte tillräckligt med ljus.

Rolf Pettersson vill få igång ett samarbete med övriga föreningar ang. kurser i släktforskning på data. Kristina Öberg vill ha ett samarbete på datasidan så att man slipper dubbelarbete.

Från vår förening informerade vi om vårt projekt med att utforska Livkompaniets soldater under perioden 1624-1901, och i samband med det utmanades de andra för. att forska om respektive kompanier. Lars Eriksson från Krigsarkivet informerade om det samarbete som pågår mellan forskarföreningarna och Krigarkivet. Där framgick också att det är gratis att skriva och fråga om diverse uppgifter.

Som sista punkt på dagordningen bestämdes att Umeå eller Bygdeå skulle ha nästa möte hösten 1995.

Efter mötet bjöd föreningen på kaffe och ostfrallor. Dagen avslutades med ett besök i Svedjefortet, där guide mötte och visade

Arne Isaksson